

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра управління державними і корпоративними фінансами

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни

«МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ РОЗРАХУНКИ»

Харків – 2017

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 26 грудня 2016 р., протокол № 5 .

Рекомендовано для студентів економічного факультету всіх форм навчання.

Укладач

доц. К. А. Карачарова

Рецензент

доц. О. Д. Стешенко

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
з дисципліни

*«МІЖНАРОДНІ
ВАЛЮТНО-КРЕДИТНІ РОЗРАХУНКИ»*

Відповідальний за випуск Карачарова К. А.

Редактор Еткало О. О.

Підписано до друку 05.04.17 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,5. Тираж 20. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Основи організації та механізми міжнародних розрахунків.....	6
Тема 2. Особливості документообороту в операціях міжнародних розрахунків.....	10
Тема 3. Документарні та недокументарні форми розрахунків.....	14
Тема 4. Кредит в операціях міжнародних розрахунків.....	20
Тема 5. Загальні принципи діяльності банків на валютному ринку.....	24
Тема 6. Конверсійні операції банку на валютному спот-ринку.....	29
Тема 7. Валютні операції на строковому ринку.....	33
Тема 8. Управління валютними ризиками.....	39
Тематика рефератів.....	43
Список літератури.....	46

ВСТУП

Міжнародні валютно-кредитні відносини мають три головні виміри і проявляються в трьох головних площинах. З одного боку, вони являють собою певну теоретичну систему, сукупність принципів і форм міжнародних валютно-кредитних відносин, з другого – валютно-кредитні та фінансові інструменти є важливими засобами здійснення економічної політики, її координації у міжнародному масштабі. Нарешті, валютно-кредитна сфера виступає важливим каналом залучення додаткових фінансових коштів до національної економіки, сприяє прискореному обміну між країнами та регіонами товарів і послуг, поліпшенню системи розрахунків між суб'єктами світогосподарських зв'язків.

Активний розвиток міжнародних економічних зв'язків не лише сприяє економічному зростанню держави, а й дає змогу підтримувати і зміцнювати мирні взаємовідносини, знімати міжнародну напруженість, створювати систему міжнародної економічної безпеки. Міжнародне економічне співробітництво між державами, їх угрупованнями, міжнародними організаціями та іншими учасниками міжнародних економічних відносин, потребують відповідного регулювання та узгодження. Механізм здійснення зовнішньоекономічних зв'язків держави повинен ґрунтуватися на еквівалентному обміні, міжнародному розподілі і кооперації праці суб'єктів ЗЕД України. Сьогодні десятки тисяч фірм та сотні підприємців беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності. Тому питанням удосконалення системи організації та управління надається значна увага як на державному рівні, так і на рівні суб'єктів господарювання. Активний розвиток міжнародних економічних зв'язків не лише сприяє економічному зростанню держави, а й дає змогу підтримувати і зміцнювати мирні взаємовідносини та створювати систему міжнародної економічної безпеки.

Дисципліна “Міжнародні валютно-кредитні розрахунки” передбачає вивчення основних питань з теорії і практики валютних операцій і міжнародних розрахунків. Структура і тематика дисципліни дають змогу студентам отримати поглиблені знання про еволюцію міжнародних валютно-

фінансових та кредитно-розрахункових відносин, становлення та організацію світового валютного ринку, види валютних операцій, організацію міжнародних кредитних операцій та розрахунків у системі міжнародної торгівлі.

Метою дисципліни є засвоєння теоретичних основ міжнародних розрахункових і валютних операцій, ознайомлення слухачів з інструментарієм валютних угод, оволодіння навичками його ефективного застосування на практиці.

Основні завдання дисципліни полягають у засвоєнні студентами таких питань:

- значення банків в обслуговуванні міжнародної торгівлі;
- методи фінансування банками зовнішньоторговельних угод;
- механізм здійснення банками валютних операцій;
- методи мінімізації валютних ризиків.

Тема 1. Основи організації та механізми міжнародних розрахунків

Міжнародні розрахунки являють собою систему організації і регулювання платежів за грошовими вимогами й зобов'язаннями, які з'являються при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між державами, фірмами, підприємствами і громадянами на території різних країн.

Міжнародні розрахунки охоплюють зовнішню торгівлю товарами й послугами, а також некомерційні операції, кредити і рух капіталу між державами. Більша частина всіх міжнародних розрахунків здійснюється в процесі опосередкування міжнародних торгоельних угод.

Основними суб'єктами міжнародних розрахунків є експортери, імпортери й банки, що їх обслуговують. Вони вступають у певні відносини між собою з приводу руху товаросупровідних документів і поточного оформлення платежів. При цьому головна роль у міжнародних розрахунках належить банкам. У сучасних умовах банки виступають не тільки в ролі посередників між експортерами й імпортерами. Вони виконують функції кредиторів, що фінансують зовнішньоторговельні угоди, функції контролю, виступають також у ролі гарантів (у залежності від умов платежу). Банки можуть висувати свої вимоги до умов розрахунку і форм платежу, які експортери й імпортери зобов'язані брати до уваги.

Ступінь впливу банків у міжнародних розрахунках залежить від ряду чинників, частково від масштабів зовнішньоекономічних зв'язків країни, участі фірм і підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, купівельної спроможності валюти, спеціалізації банків, їх фінансового становища і ділової репутації. Великий вплив на здійснення міжнародних розрахунків здійснює й загальний рівень розвитку кредитно-банківської системи і її інститутів у країні і регіонах країни.

Питання до обговорення

1 Пояснити, яку роль відіграють міжнародні розрахунки в міжнародних економічних відносинах. Назвати форми розрахунків.

2 Охарактеризувати види міжнародних розрахунків.

3 З'ясувати сутність та механізм здійснення акредитивної форми розрахунків. Визначити переваги акредитива порівняно з іншими формами розрахунків.

4 Охарактеризувати види акредитивів.

5 Пояснити, яким чином використовується інкасова форма розрахунків. Які вона має переваги та недоліки?

6 Визначити механізм здійснення розрахунків шляхом банківського переказу.

7 Що собою являють умови платежу? Охарактеризувати види умов платежу.

8 Назвати засоби розрахунків. Визначити сутність та охарактеризувати види векселів.

9 Розкрити сутність чека як засобу розрахунків. Визначити порядок використання чеків.

10 Охарактеризувати види чеків.

Практичне завдання

Визначити, які форми міжнародних розрахунків є найбільш поширеними в Україні і чому.

Тести для самоперевірки знань

1 Які з названих чинників впливають на розвиток і ефективність міжнародних розрахунків:

- а) позиції країн на світових товарних і грошових ринках;
- б) політичні та економічні відносини між країнами;
- в) диспропорції соціально-економічного розвитку країн світу;
- г) валютне законодавство;
- д) умови зовнішньоторговельних контрактів;
- е) державне регулювання експортно-імпортних операцій.

2 Якими нормами регулюється система міжнародних розрахунків:

- а) національними нормативними і законодавчими актами;
- б) міжнародними законами, банківськими правилами і звичаями;
- в) національними й міжнародними нормативними і законодавчими актами, банківськими правилами і звичаями;
- г) нормами Міжнародної торговельної палати.

3 Міжнародні розрахунки обслуговують:

- а) торгівлю товарами і послугами;
- б) некомерційні операції, кредити і рух капіталів між країнами;
- в) міжнародну торгівлю, некомерційні операції і рух капіталів між країнами;
- г) клірингові операції між урядами різних країн.

4 Яка форма розрахунків гарантує утримання коштів на рахунку платника на час проведення операції:

- а) відкритий рахунок;
- б) акредитив безвідкличний;
- в) інкасо;
- г) авансовий платіж.

5 Як називається документ, який складено в обумовленій формі й містить безумовний наказ кредитора позичальникові про виплату в зазначений строк певної суми грошей названій третій особі або подавцеві:

- а) вексель;
- б) тратта;
- в) акредитивний лист;
- г) чек;
- д) зовнішньоторговельний контракт.

6 Найбільш вигідна форма акредитива для експортера – це:

- а) відкличний акредитив;
- б) непідтверджений акредитив;
- в) безвідкличний акредитив;
- г) безвідкличний підтверджений акредитив.

7 Назвіть, хто не є суб'єктом міжнародних розрахункових операцій:

- а) експортери;
- б) банки;
- в) міжнародні організації;
- г) імпортери;
- д) уряди держав.

8 Міжнародні розрахунки – це:

а) регульовані платежі за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

б) розрахунки за грошовими зобов'язаннями та вимогами, які виникають між юридичними особами і громадянами різних країн унаслідок економічних, науково-технічних, культурних, політичних та інших відносин;

в) система організації і регулювання платежів у сфері міжнародних економічних відносин;

г) урегульовані законодавством країн-учасниць способи виконання грошових зобов'язань за зовнішньоторговельними контрактами;

д) усі відповіді правильні.

9 Суб'єкти міжнародних розрахунків:

- а) експортери та імпортери;
- б) держави;
- в) міжнародні організації та фінансово-кредитні інституції;
- г) фізичні особи;
- д) усі відповіді правильні.

10 Головними чинниками, що виражають стан міжнародних розрахунків, є:

- а) умови зовнішньоторговельних контрактів;
- б) валютне законодавство;
- в) особливості банківської практики;
- г) міжнародні правила та звичаї;
- д) усі вищенаведені чинники.

Тема 2. Особливості документообороту в операціях міжнародних розрахунків

Офіційні документи. Основним документом при укладанні міжнародних угод і здійсненні розрахунків є зовнішньоторговельний контракт. Це договір, який укладається двома сторонами про купівлю-продаж, поставку, проведення робіт, надання послуг і т.п. Зовнішньоторговельні контракти оформляються у письмовій формі у вигляді підписаних сторонами єдиних документів, з яких випливає, що між сторонами досягнена домовленість за всіма умовами угоди. Обмін такими документами, як правило, закінчується підписанням контракту. Зовнішньоторговельні контракти мають декілька розділів, які містять предмет договору, визначення сторін, товарів, комерційних умов угоди, прав і обов'язків сторін, санкцій і т. п.

Комерційні документи. Основним з комерційних документів є комерційний рахунок або рахунок-фактура. Це документ, у якому вказується сума, яку необхідно сплатити. Комерційні рахунки виставляються на покупця.

Транспортні документи виписує особа, яка перевозить вантаж, на посвідчення того, що товар прийнятий нею до перевезення. До транспортних документів належать: при перевезенні вантажу залізницею – залізнична накладна та її дублікат; при авіаперевезеннях – авіанакладна; при автодорожніх перевезеннях – автодорожня накладна; при морських перевезеннях – коносамент.

Страхові документи. До страхових документів належать страхові поліси та сертифікати, які свідчать про наявність договору страхування. Страхові поліси, як правило, виписують у валюті платежу.

Фінансові документи. До фінансових документів належать чеки, прості і переказні векселі (тратти), платіжні розписки і т. п.

Чек – це письмовий наказ банку власника поточного рахунка про виплату певній особі вказаної в ньому суми грошей. Чеки бувають: іменними, ордерними, на подавця, банківськими і фірмовими. Чеки можуть передаватися однією особою другій

шляхом індосаменту (внесення в нього передатного напису). Шляхом індосаменту право по чеку переходить до іншої особи.

Вексель – це письмове боргове зобов'язання, яке дає його власнику незаперечне право вимагати від боржника (векселедавця чи акцептанта) вказану в ньому суму платежу після закінчення встановленого строку. При розрахунках за зовнішньоторговельними операціями використовуються переказні векселі (тратти).

Тратта являє собою безумовний наказ трасанта (кредитора), адресований трасату (боржнику), сплатити третій особі (ремітенту) в обумовлений строк вказану у векселі суму. У міжнародній практиці вексель виступає як оборотний фінансовий документ. Право власності по векселю переходить від однієї особи до другої шляхом індосаменту (передатного напису). Індосаменти бувають бланковими та іменними.

Питання для обговорення

- 1 Що являє собою зовнішньоторговельний контракт?
- 2 Які ви знаєте умови поставок?
- 3 Для чого розроблені правила «Інкотермс»?
- 4 Що являють собою комерційні документи?
- 5 Які ви знаєте страхові і фінансові документи?
- 6 Що таке чек? Які форми чеків ви знаєте?
- 7 Для чого використовують тратти?

Практичне завдання

Прокоментувати особливості та визначити основних учасників авансової форми міжнародних розрахунків.

Тести для самоперевірки знань

1 Які з названих чинників впливають на розвиток і ефективність міжнародних розрахунків:

- а) позиції країн на світових товарних і грошових ринках;
- б) політичні та економічні відносини між країнами;

- в) диспропорції соціально-економічного розвитку країн світу;
- г) валютне законодавство;
- д) умови зовнішньоторговельних контрактів;
- е) державне регулювання експортно-імпортних операцій.

2 Якими нормами регулюється система міжнародних розрахунків:

- а) національними нормативними і законодавчими актами;
- б) міжнародними законами, банківськими правилами і звичаями;
- в) національними й міжнародними нормативними і законодавчими актами, банківськими правилами і звичаями;
- г) нормами Міжнародної торговельної палати.

3 Міжнародні розрахунки обслуговують:

- а) торгівлю товарами і послугами;
- б) некомерційні операції, кредити і рух капіталів між країнами;
- в) міжнародну торгівлю, некомерційні операції і рух капіталів між країнами;
- г) клірингові операції між урядами різних країн.

4 Яка форма розрахунків гарантує утримання коштів на рахунку платника на час проведення операції:

- а) відкритий рахунок;
- б) акредитив безвідкличний;
- в) інкасо;
- г) авансовий платіж.

5 Як називається документ, який складено в обумовленій формі і який містить безумовний наказ кредитора позичальникові про виплату в зазначений строк певної суми грошей названій третій особі або пред'явникові:

- а) вексель;
- б) тратта;
- в) акредитивний лист;
- г) чек;
- д) зовнішньоторговельний контракт.

6 Найбільш вигідна форма акредитива для експортера – це:

- а) відкличний акредитив;
- б) непідтверджений акредитив;
- в) безвідкличний акредитив;
- г) безвідкличний підтверджений акредитив.

7 Назвіть, хто не є суб'єктом міжнародних розрахункових операцій:

- а) експортери;
- б) банки;
- в) міжнародні організації;
- г) імпортери;
- д) уряди держав.

8 Міжнародні розрахунки – це:

а) регульовані платежі за грошовими вимогами і зобов'язаннями, які виникають між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

б) розрахунки за грошовими зобов'язаннями та вимогами, які виникають між юридичними особами і громадянами різних країн унаслідок економічних, науково-технічних, культурних, політичних та інших відносин;

в) система організації і регулювання платежів у сфері міжнародних економічних відносин;

г) урегульовані законодавством країн-учасниць способи виконання грошових зобов'язань за зовнішньоторговельними контрактами;

д) усі відповіді правильні.

9 Суб'єкти міжнародних розрахунків:

- а) експортери та імпортери;
- б) держави;
- в) міжнародні організації та фінансово-кредитні інституції;
- г) фізичні особи;
- д) усі відповіді правильні.

10 Головними чинниками, що виражають стан міжнародних розрахунків, є:

- а) умови зовнішньоторговельних контрактів;
- б) валютне законодавство;
- в) особливості банківської практики;
- г) міжнародні правила та звичаї;
- д) усі вищенаведені чинники.

Тема 3. Документарні та недокументарні форми розрахунків

Уніфіковані правила визначають документарний акредитив як угоду, на підставі якої банк, діючи за проханням і на основі інструкцій свого клієнта, повинен здійснити платіж третій особі або сплатити (тобто купити або врахувати) тратти проти передбачених документів, якщо дотримані всі умови акредитива. Акредитив має три фази. На першій фазі проходить здійснення переговорів між експортером та імпортером. У другій фазі укладається угода про акредитив. Третя фаза передбачає постачання товару і розрахунок за акредитивом. Угода про акредитив укладається між експортером та імпортером при безпосередній участі банків. До сторін угоди про акредитив (експортерів та імпортерів) виставляються певні вимоги. Головною з них є надійність і платоспроможність сторін. Розрізняють дві форми акредитива. Це відкличний і безвідкличний акредитив. Відкличний акредитив у будь-який час може бути змінений або анульований банком-емітентом, у більшості випадків за наказом наказодавця акредитива без попереднього повідомлення бенефіціара. Безвідкличний акредитив дає бенефіціару високий ступінь упевненості, що його поставки або послуги будуть сплачені, як тільки він виконає умови акредитива. Безвідкличний акредитив – це тверде зобов'язання платежу банку - емітента. Безвідкличний акредитив буває двох видів – безвідкличний непідтверджений акредитив і безвідкличний підтверджений акредитив. При безвідкличному непідтвердженому акредитиві банк-кореспондент лише авізує бенефіціару відкриття акредитива. Якщо банк-кореспондент підтверджує бенефіціару акредитив, то тим самим він зобов'язується зробити платіж за документами, відповідними

акредитиву і поданими в строк. Цей вид акредитива є підтвердженим. У залежності від способу використання документарні акредитиви бувають таких видів: акредитив із сплатою за поданням. Цей вид передбачає негайне отримання суми, що вказана в документах; акредитив, що передбачає акцепт тратт бенефіціара – отримання суми, вказаної в документах за настанням строку платежу; акредитив з розстроченням платежу – отримання суми, вказаної в документах в обговорений строк; акредитив з “червоним застереженням” – отримання авансу; акредитив, що передбачає неогоціацію тратт бенефіціара – отримання грошей у будь-якому банку, тобто не тільки в авізуєчому; револьверний акредитив – відвантаження товару частковими партіями й оплата частковою сумою; резервний акредитив (акредитив “стенд бай”) – надає бенефіціару певні гарантії; переказний акредитив – забезпечення власних постачальників.

До бездокументарних форм платіжних інструментів відносять платіжні картки, електронні гроші, а також інструменти, що поєднують характеристики електронних форм розрахунків. Причому бездокументарні платіжні інструменти, зазвичай, є кредитовими, оскільки процедура ініціювання розрахункових операцій здійснюється платником.

Питання до обговорення

- 1 Що являє собою документарний акредитив?
- 2 Які ви знаєте види акредитива?
- 3 Чим відрізняється акредитив з розстроченням платежу від револьверного акредитива?
- 4 Які бувають фази акредитива?
- 5 Що необхідно для відкриття акредитива?
- 6 З якою метою розроблені Уніфіковані правила для документарних акредитивів?
- 7 З якою метою в міжнародних розрахунках використовують документарне інкасо?
- 8 Скільки фаз інкасо ви знаєте?
- 9 Чим відрізняється документарне інкасо від чистого інкасо?

10 Якими нормативними документами в міжнародній практиці регулюється документарне інкасо?

Практичне завдання 1

При здійсненні операції ЗЕД як форму розрахунку було обрано відкличний акредитив. Банк імпортера, що розміщений у Великобританії, тимчасово припинив свою діяльність у зв'язку з надзвичайними погодними умовами, про що повідомив учасників акредитива. Після відновлення діяльності банку-імпортера строк сплати за акредитивом завершився. Учасники розрахунків за цим акредитивом висувають претензії до банку щодо невиконання платежу на рахунок бенефіціара. Посилаючись на відповідні статті Уніфікованих правил та звичаїв для документарних акредитивів дайте відповіді на нижченаведені питання.

1 Чи несе відповідальність за невиконання платежу за акредитивом банк імпортера при вищезазначених обставинах?

2 Якими мають бути дії інших учасників акредитивної форми розрахунків при зазначених обставинах?

Практичне завдання 2

До банку 10 квітня надійшли реєстри чеків від польської фірми на загальну суму 100 тис. дол. Банк виявив такі неточності:

- у чеку 1 виправлено суму з 20 тис. дол. на 25 тис. дол.;
- у чеку 2 на 10 тис. дол. нечітко зазначені реквізити чекодавця;
- чек 3 виписаний на 15 тис. дол., а фактично відвантажено продукції на 12 тис. дол., 4 тис. дол. виплачено чекодавцеві готівкою;
- чек 4 на 8 тис. дол. був виписаний чекодавцем 25 лютого;
- чек 5 на 2 тис. дол. містить факсиміле чекодавця;
- чек 6 на 20 тис. дол. при залишку покриття на 10 тис. дол., датою виписки зазначалось 11 квітня. Якими будуть дії банку з отриманими чеками та на яку загальну суму будуть оплачені банком реєстри чеків?

Тести для самоперевірки знань

1 У якому документі визначається форма розрахунків між контрагентами:

- а) у договорі банківського рахунка;
- б) в угоді, укладеній між контрагентами;
- в) у договорі розрахунково-касового обслуговування;
- г) не зазначається в жодному із документів.

2 «Сконто» платіж – це:

- а) платіж, що здійснюється в період, який не перевищує 10 днів;
- б) кредит, який надають один одному експортер чи імпортер у вигляді відповідного відстрочення платежу чи запису на кореспондентському рахунку;
- в) негайний платіж, що виконується після одержання покупцем товару чи документів на нього;
- г) правильна відповідь а і в.

3 «Інсолмент» – це:

- а) кредит, який надають один одному експортер чи імпортер у вигляді відповідного відстрочення платежу чи запису на кореспондентському рахунку;
- б) платіж, що виконується після одержання покупцем товару чи документів на нього;
- в) додаткова гарантія платежу з боку банку щодо оплати поставлених товарів, виконаних робіт, наданих послуг згідно з договором;
- г) правильної відповіді немає.

4 У якому із випадків доцільно використовувати акредитивну форму розрахунків:

- а) ділові партнери встановили нові, неперевірені ділові стосунки;
- б) немає впевненості в платоспроможності контрагента;
- в) значна вартість об'єкта договору;
- г) усі відповіді правильні.

5 Документарний акредитив – це:

а) розрахунковий документ, за яким банк (акредитивний банк) зобов'язується виплатити відповідно до інструкцій покупця певну суму коштів продавцеві (бенефіціару) після надання товаророзпорядчих документів;

б) акредитив, відповідно до якого оплата за відвантажені товари проводиться по чергово за фактом відвантаження;

в) акредитив, яким передбачена оплата суми поставок товарів (здебільшого експортних) лише після завершення поставки у повному обсязі, передбаченому угодою (контрактом);

г) правильної відповіді немає.

6 За ступенем гарантованості оплати сум, які мають бути оплачені експортеру, акредитиви поділяються на:

а) покритий і непокритий;

б) відкличний і безвідкличний;

в) підтверджений і непідтверджений;

г) гарантований та негарантований.

7 Які з наведених нижче форм розрахунків належать до недокументарних:

а) акредитив;

б) чек;

в) платіжна картка;

г) платіжна картка та електронні гроші.

8 До організацій, які не є кредитними, відносять:

а) організації поштового та мобільного зв'язку;

б) банківські установи, які мають дозвіл НБУ на здійснення грошових переказів, та оператори електронної готівки;

в) платіжні агенти та субагенти;

г) усі відповіді правильні.

9 Міжнародні розрахунки – це:

а) система механізмів реалізації грошових вимог і зобов'язань, які виникають між різними суб'єктами у сфері міжнародних економічних відносин;

- б) ціла система різноманітних способів, засобів і форм платежу;
- в) відповіді а та б є правильними;
- г) немає правильної відповіді.

10 Якщо на лицьовому боці чека не вказано строк його дії, то відповідно до міжнародної практики цей чек можна подати у банк до оплати протягом:

- а) 4,5 місяців з дня виписування чека;
- б) шести місяців з дня виписування чека;
- в) чек вважається недійсним, оскільки не заповнений один із реквізитів;
- г) правильні відповіді б, в.

11 Якщо зазначена у чеку сума цифрами та прописом не збігається, то:

- а) чек вважається недійсним, оскільки виправлень у чеку робити не можна;
- б) правильною вважається сума цифрами;
- в) правильною вважається сума прописом;
- г) чек приймається банком.

12 Чек – це:

- а) цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника сплатити після настання строку суму грошей, зазначену у документі;
- б) грошовий документ, що містить наказ власника рахунка банку про виплату вказаної в ньому суми грошей певній особі або подавцеві;
- в) розрахунковий документ, який складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунка платника;
- г) розрахунковий документ, що містить вимогу отримувача безпосередньо до платника сплатити суму грошей та доручення платника банку, що його обслуговує, здійснити переказ визначеної платником суми грошей зі свого рахунка на рахунок отримувача.

13 Згідно з Женевською конвенцією строк подання чека до оплати у платіжному обороті між країнами Європи становить:

- а) 8 днів;
- б) 10 днів;
- в) 20 днів;
- г) 70 днів.

14 Що є характерним для євробілетів:

а) це стандартизовані чеки, які випускають банки - члени міжнародної організації євробілетів і супроводжуються спеціальною гарантійною карткою;

б) ці чеки випишує банк без попереднього внеску клієнтом готівки і на великі суми в рахунок банківського кредиту строком до місяця;

- в) чеки можна випишувати у валюті країни перебування;
- г) усі відповіді правильні.

15 Який строк дії дорожнього чека:

- а) 20 днів;
- б) не обмежений у часі;
- в) 6 місяців
- г) 70 днів.

Тема 4. Кредит в операціях міжнародних розрахунків

Спосіб платежу в кредит означає, що покупець оплачує суму, обумовлену в контракті, через певний час після поставки товару, тобто продавець надає покупцю комерційний (товарний) кредит. Оскільки цей кредит надається однією фірмою іншій, то такий кредит називається ще фірмовим товарним кредитом.

Кредит надається тільки за наявності у продавця достатньої кількості резервного капіталу. Межа кредиту, тобто максимальний його розмір, не може перевищувати 10 % від капіталу покупця. Кредит надається не на всю суму контракту, а на 80—85 %, решту контракту покупець сплачує авансом, що дає змогу продавцю відшкодувати частину своїх витрат до погашення покупцем своїх зобов'язань за контрактом.

При наданні комерційного кредиту виникають питання про гарантії платежів. Серед способів запобігання неплатежам або затримкам платежів основними є гарантійні листи першокласних банків, підтверджені (резервні) акредитиви відомих банків, векселі, банківські акцепти та аваль векселів, чеків. Досить поширеною формою кредиту є кредит з опціоном негайного платежу. Його сутність полягає в такому: якщо імпортер скористається правом відстрочення платежу за куплений товар, то він втрачає знижку з ціни товару, яка надається у разі негайної оплати. Ця умова зазвичай обумовлюється в контракті, а також в акредитиві, якщо використовується акредитивна форма розрахунків.

Питання до обговорення

1 Охарактеризувати сутність міжнародного кредиту. Визначити принципи та назвати суб'єкти міжнародного кредитування.

2 Назвати критерії класифікації міжнародних кредитів. Охарактеризувати види та форми кредитів.

3 Визначити етапи процесу надання кредиту.

4 Визначити сутність та охарактеризувати етапи проведення форфейтингової операції. З'ясувати переваги та недоліки форфейтингу.

5 З'ясувати сутність міжнародного лізингу. Які бувають форми та види лізингових платежів?

6 Охарактеризувати види міжнародного лізингу. Визначити переваги та недоліки лізингу.

7 З'ясувати сутність факторингової операції. Визначити послідовність дій при укладанні факторингової угоди.

8 Визначити види факторингу. Які переваги та недоліки має використання факторингу?

9 Охарактеризувати сегменти світового кредитного ринку.

10 Які існують ризики на ринку міжнародних кредитів? Які методи зменшення цих ризиків використовуються суб'єктами кредитування?

Практичне завдання

Охарактеризувати основні базові відсоткові ставки, що використовуються на світових кредитних ринках при формуванні плаваючої ставки (LIBOR, LIBID, EURIBOR, SIBOR, NIBOR, EONIA). Розкрити механізм визначення рівня базових ставок. Дослідити динаміку базових ставок, визначити чинники, що її обумовлюють.

Тести для самоперевірки знань

1 Основними формами міжнародного кредиту вважаються:

- а) комерційний та товарний;
- б) товарний та валютний;
- в) вексельний та валютний.

2 Бланкові кредити – це кредити, які:

- а) потребують забезпечення;
- б) не потребують забезпечення.

3 Лізинговий кредит є специфічною формою:

- а) комерційного кредиту;
- б) вексельного кредиту;
- в) майнового кредиту;
- г) валютного кредиту.

4 Зовнішньою заборгованістю прийнято вважати суму фінансових зобов'язань країни, що підлягають погашенню у встановлені строки:

- а) перед вітчизняними кредиторами;
- б) перед іноземними та вітчизняними кредиторами;
- в) перед іноземними кредиторами.

5 Система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію та перерозподіл позикових капіталів між країнами:

- а) міжнародний ринок позикових капіталів;
- б) міжнародний ринок праці;
- в) міжнародний страховий ринок;
- г) міжнародний товарний ринок;
- д) усі відповіді правильні.

6 Об'єктивна потреба у міжнародному кредиті пов'язана з:

- а) необхідністю одночасних великих капіталовкладень для розширення виробництва;
- б) кругообігом засобів у світовому господарстві;
- в) особливостями міжнародного виробництва і реалізації;
- г) розбіжностями в обсягах і строках міжнародних угод;
- д) усі відповіді правильні.

7 Кредит, що надається державою, банком, іншою юридичною або фізичною особою однієї країни іншій країні, а також банкові, юридичній або фізичній особі іншої країни на певний строк на умовах повернення та сплати відсотків,—це:

- а) міжнародний кредит;
- б) банківський кредит;
- в) комерційний кредит;
- г) фірмовий кредит;
- д) правильні відповіді в і г.

8 Кредит як різновид розрахунків, тобто розрахунків із відстрочкою платежів, – це:

- а) міжнародний кредит;
- б) банківський кредит;
- в) комерційний кредит;
- г) фірмовий кредит;
- д) правильні відповіді в і г.

9 Кредит, за яким банк чи небанківська фінансова установа передає кошти в позику юридичній або фізичній особі для цільового використання на певний строк та під визначений відсоток, – це кредит:

- а) онкольний;
- б) роловерний;
- в) револьверний;
- г) фінансовий;
- д) бланковий.

10 Форма короткострокового кредиту, суть якого полягає у списанні коштів з розрахункового рахунка клієнта понад їх залишок на рахунку, – це:

- а) овернайт;
- б) овердрафт;
- в) факторинг;
- г) форфейтинг;
- д) франчайзинг.

Тема 5. Загальні принципи діяльності банків на валютному ринку

Основні види банківських послуг у сфері ЗЕД. Банківська діяльність у сфері зовнішньоекономічних відносин є дуже широка. Банки надають суб'єктам ЗЕД багато різного вида послуг.

- Основними видами банківських послуг у сфері ЗЕД є:
- купівля і продаж валюти в інтересах своїх клієнтів;
  - установа кореспондентських відносин з банками країн торговельних партнерів своїх клієнтів;
  - здійснення міжнародних розрахунків;
  - ведення валютних рахунків клієнтів-суб'єктів ЗЕД;
  - відкриття і ведення валютних депозитів клієнтів;
  - ведення та облік векселів, чеків, акредитивів, інкасових операцій в інтересах своїх клієнтів-суб'єктів ЗЕД;
  - страх валютних ризиків суб'єктів ЗЕД при здійсненні розрахунків за експортно-імпортними операціями;
  - кредитування експортно-імпортних операцій клієнтів
  - суб'єктів ЗЕД.

Проаналізуємо детальніше ці види банківських послуг та їх значення для успішного ведення клієнтами зовнішньоекономічної діяльності.

Надання кредиту є найважливішим видом банківської діяльності у сфері ЗЕД. Без залучення додаткових коштів з боку банків неможливий розвиток всієї системи зовнішньоекономічної діяльності, здійснення експортно-імпортних операцій. Тому банківський міжнародний кредит є найважливішою складовою

міжнародних економічних зв'язків. Міжнародне кредитування здійснюється на принципах повернення, терміновості, платності, забезпеченості кредиту та його цільового використання. Проаналізуємо детальніше ці принципи. Найбільш поширеними формами банківського кредитування є факторинг і форфейтинг.

Факторинг – діяльність, пов'язана з інкасуванням дебіторської заборгованості клієнта, тобто одержанням коштів за платіжними документами покупця. Метою факторингу є усунення ризику експортера неотримання платежу від покупця.

Форфейтинг – це придбання банком платіжних зобов'язань у формі векселів без права зворотної вимоги до експортера. При форфейтингу експортер звільняється від ризиків, пов'язаних з отриманням платежу за векселями. Розглянемо і проаналізуємо види та переваги факторингу та форфейтингу для експортера.

Специфічною формою кредитування зовнішньоекономічних зв'язків є міжнародний лізинг, який полягає в наданні лізингодавцем лізингоотримувачу майна на визначений строк за умови сплати лізингових платежів.

Розрізняють види лізингу: фінансовий і оперативний.

При оперативному лізингу лізингоотримувач отримує майно на строк, менший ніж строк його амортизації і це майно підлягає поверненню лізингодавцю. Фінансовий лізинг передбачає отримання майна лізинготримувачем на строк його амортизації.

Питання до обговорення

- 1 Сутність та форми міжнародних розрахунків.
- 2 Види і засоби платежу.
- 3 Кореспондентські відносини в ЗЕД.
- 4 Форми кредитування експортерів та імпортерів.
- 5 Платіжні системи: SWIFT, CHIPS, TARGET. Система клірингу.

Практичне завдання 1

У 2016 році банк „X” установив котирування гривні до долара США: USD/UAH = 27,2860 — 27,4280. Укажіть, за якою ціною банк купує американські долари, за якою ціною – продає, і розрахуйте маржу.

Практичне завдання 2

Банк „X” установлює котирування гривні і запис виглядає таким чином: $USD/UAH = 27,0315 - 7,0630$. Це:

- а) пряме котирування гривні;
- б) зворотне котирування гривні.

Тести для самоперевірки знань

1 Форми міжнародних розрахунків:

- а) інкасо, акредитив, авансовий платіж, банківський переказ, відкритий рахунок;
- б) інкасо, акредитив, авансовий платіж, банківський переказ, вексель;
- в) інкасо, акредитив, авансовий платіж, банківський переказ, боргові папери;
- г) усі відповіді правильні.

2 Боргове зобов'язання однієї особи сплатити вказану суму іншій особі:

- а) чек;
- б) соло-вексель;
- в) тратта;
- г) усі відповіді правильні.

3 Покритий акредитив – це акредитив:

- а) оплата за яким гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту;
- б) який передбачає попереднє бронювання коштів платника на окремому рахунку в банку-емітенті чи виконуючому банку;
- в) який може бути змінений чи анульований банком-емітентом без попередньої згоди продавця;
- г) правильної відповіді немає.

4 Чек є формою:

- а) безготівкових розрахунків;
- б) готівкових розрахунків;
- в) попередньої оплати;
- г) безготівкових та готівкових розрахунків.

5 Форми розрахунків, які є найбільш вигідними для експортера:

- а) акредитив, аванс;
- б) інкасо;
- в) інкасо, аванс;
- г) відкритий рахунок.

6 Стан міжнародних розрахунків залежить від ряду чинників:

- а) економічних і політичних відносин між країнами;
- б) валютного законодавства та умов зовнішньоторговельних контрактів;
- в) міжнародних торговельних правил і звичаїв та банківської практики;
- г) усі відповіді правильні.

7 Історично склалися такі особливості міжнародних розрахунків:

а) імпортери й експортери, їх банки вступають у певні відокремлені від зовнішньоторговельного контракту відносини, пов'язані з оформленням, пересиланням, обробкою товаророзпорядчих і платіжних документів, здійсненням платежів;

б) міжнародні розрахунки регулюються нормативними національними законодавчими актами, а також міжнародними банківськими правилами і звичаями;

в) міжнародні розрахунки – об'єкт уніфікації, зумовлений інтернаціоналізацією господарських зв'язків, універсалізацією банківських операцій. Вони мають, як правило, документарний характер, тобто здійснюються проти фінансових і комерційних документів;

- г) усі відповіді правильні.

8 Розрахунки здійснюються за допомогою різноманітних засобів платежу:

- а) векселів, платіжних доручень;
- б) банківських переказів (поштових і телеграфних);
- в) чеків, кредитних карток;
- г) усі відповіді правильні.

9 Валютні умови зовнішньоторговельних контрактів включають такі основні елементи:

- а) валюта ціни та валюта платежу;
- б) умови платежу та засоби платежу;
- в) форми розрахунків і банки, через які ці розрахунки будуть здійснюватися;
- г) усі відповіді правильні.

10 Відкличний акредитив – це акредитив, що:

- а) протягом установленого строку не може бути відкликаним;
- б) може в будь-який момент бути анульованим чи зміненим;
- в) дозволяє експортеру передавати свої права відносно акредитива третій особі;
- г) немає правильної відповіді.

11 Є декілька видів акредитивів:

- а) відкличний, безвідкличний, підтверджений, непідтверджений, трансферабельний, револьверний;
- б) підтверджений, непідтверджений, відкличний, безвідкличний;
- в) обов'язковий, додатковий;
- г) немає правильної відповіді.

12 Підтверджений акредитив:

- а) акредитив, при якому уповноважений будь-який банк поряд з банком, що відкрив акредитив, бере на себе відповідальність за платіж за акредитивом;
- б) дозволяє експортеру передавати свої права стосовно акредитива третій особі;
- в) протягом установленого строку не може бути відкликаний;
- г) немає правильної відповіді.

13 Трансферабельний акредитив (переказний) – це:

- а) акредитив, що дозволяє експортеру передавати свої права стосовно акредитива третій особі;

- б) протягом установленого строку не може бути відкликаний чи змінений без згоди експортера;
- в) може бути у будь-який момент анульований чи змінений за вказівкою імпортера;
- г) немає правильної відповіді.

14 Міжнародні розрахунки регулюються:

- а) національними нормативними актами, міжнародними угодами, банківськими правилами, звичаями;
- б) національними нормативними актами, банківськими правилами;
- в) міжнародними угодами, банківськими правилами, звичаями;
- г) немає правильної відповіді.

15 Які форми платежу найбільш вигідні імпортеру:

- а) акредитив, інкасо;
- б) банківський переказ, відкритий рахунок;
- в) інкасо, банківський переказ;
- г) інкасо, відкритий рахунок.

Тема 6. Конверсійні операції банку на валютному спот-ринку

Конверсійні операції — це угоди агентів валютного ринку за купівлі-продажу (конверсії) певних сум грошей однієї країни на валюту іншої країни за погодженим курсом на певну дату.

Можна виділити кілька цілей конверсійних операцій: обмін валют при міжнародній торгівлі, здійсненні туризму, інвестицій; спекулятивні операції; хеджування валютних ризиків.

Купівля або продаж готівкової валюти в кіоску «Обміну валюти» — справжня конверсійна операція. Купуючи або продаючи готівковий долар, ви продаєте або купуєте готівкову гривню, отриману валюту ви використовуєте у своїх цілях — витрачаєте на свої потреби або використовуєте для накопичення.

Необхідність обміну однієї валюти на другу виникає також при міжнародній торгівлі, фінансових інвестиціях в економіку

інших країн, міжнародному туризмі. Різні фінансові відносини всередині будь-якої країни вимагають розрахунків тільки в національній валюті. Цього насамперед вимагає економіка самої країни для захисту і забезпечення надійності її національної валюти. Наприклад європейський торговець при купівлі цінних паперів американського емітента продаватиме євро і купуватиме американські долари, а потім уже за долари купуватиме цінні папери. При продажу цінних паперів європейський трейдер одержить долари США, які буде у свою чергу обмінювати на євро.

Одна з цілей конверсійних операцій в усьому світі — це одержання прибутку від зміни курсу валют, тобто звичайна спекуляція. Наприклад, долар США за день може змінитися стосовно німецької марки на кілька центів, якщо вгадати цей рух і зробити кілька конверсійних операцій, то можна одержати значний прибуток.

Валютний ринок — це сукупність усіх конверсійних операцій, розрахунки і надання в позику іноземної валюти на певних умовах. Поточні конверсійні операції становлять основну частину валютних операцій, в англійській мові вживається термін Foreign Exchange Operations, скорочено Forex або FX.

Конверсійні операції поділяються на дві групи: операції з негайною поставкою валюти або поточні конверсійні операції; строкові валютні конверсійні операції.

У свою чергу операції з негайною поставкою можуть поділятися на операції з датою валютування сьогодні (today або скорочено tod), завтра (tomorrow або скорочено tom) і датою валютування через два робочі банківські дні — операції на умовах спот (spot).

Термінові валютні операції поділяються на форварди, свопи, ф'ючерси, опціони, опціони на ф'ючерси, свопціони. Основою цих операцій є більш прості фінансові інструменти, на валютному ринку це конверсійні операції на умовах спот.

Питання до обговорення

1 Що являють собою конверсійні операції і для чого вони проводяться?

- 2 Які котирування іноземних валют ви знаєте?
- 3 Чим відрізняються прямі і непрямі котирування?
- 4 З якою метою розраховуються крос-курси валют?
- 5 Що таке валютна позиція і чим відрізняється закрита і відкрита валютна позиція?
- 6 Коли відкривається довга позиція, а коли коротка?
- 7 З якими ризиками стикаються банки при проведенні валютних операцій?
- 8 Що являють собою операції з негайною поставкою?

Практичне завдання 1

При котируванні української гривні спот-курс становить USD/UAH = 27,0320-27,0412. Відсоткова ставка за депозитами у доларах США становить 10 %, за кредитами у доларах США – 12 %. Відсоткова ставка за депозитами у гривнях – 15 %, за кредитами – 17 %. Розрахувати курс аутрайт USD/UAH. Строк угоди – 30 днів.

Практичне завдання 2

Спот-курс української гривні становить USD/UAH = 27,03. Відсоткова ставка за депозитами у доларах США становить 9 %, у гривнях – 16 %. Розрахувати ціну ф'ючерсу, якщо строк угоди становить 30 днів.

Тести для самоперевірки знань

- 1 Пряме котирування валют – це:
  - а) кількість національної валюти за одиницю іноземної;
  - б) кількість іноземної валюти за одиницю національної;
  - в) кількість однієї іноземної валюти за одиницю іншої іноземної валюти;
  - г) усі відповіді правильні.
- 2 Видом строкової валютної операції, що дозволений в Україні, є:
  - а) ф'ючерс;

- б) опціон;
- в) форвард;
- г) усі відповіді правильні.

3 Валютна операція – це операція:

- а) купівлі іноземної валюти;
- б) продажу іноземної валюти;
- в) купівлі – продажу іноземної валюти.

4 Функціями валютних операцій є:

- а) заощадження;
- б) попередження;
- в) обслуговування товарообігу;
- г) забезпечення руху позичкового капіталу.

5 Іноземна валюта буває у формах:

- а) готівковій і безготівковій;
- б) депозитній і конверсійній;
- в) обидві відповіді правильні.

6 Операції «форекс» – це операції:

- а) конверсійні;
- б) контокорентні;
- в) факторингові;
- г) лізингові.

7 Метою арбітражних валютних операцій є:

- а) одержання курсового прибутку;
- б) розширення валютного ринку;
- в) підвищення валютних курсів;
- г) усі відповіді правильні.

8 Валютна позиція банку – це:

- а) співвідношення активів і пасивів балансу;
- б) співвідношення вимог і зобов'язань з відповідних валют;
- в) співвідношення валютних депозитів і кредитів;
- г) усі відповіді правильні.

9 Спот – це валютна операція, яка відбувається:

- а) на перший робочий день;
- б) на другий робочий день;
- в) через тиждень.

10 Одержання ліцензій на валютні операції небанківськими фінансовими установами затверджує:

- а) НБУ;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг;
- г) Міністерство фінансів.

Тема 7. Валютні операції на строковому ринку

Строчова валютна операція — це операція, пов'язана з поставкою валюти на строк більше ніж три дні з дня її укладення.

На валютному ринку строкових операцій розрізняють:

- ринок форвардних угод;
- ринок угод «своп»;
- ринок ф'ючерсних контрактів;
- ринок опціонів.

Серед учасників строкового валютного ринку слід розрізняти хеджкерів, спекулянтів (позиційних та скалперів), арбітражерів і трейдерів. Хеджкери здійснюють конверсійні операції, намагаючись закрити свої відкриті валютні позиції. Спекулянти свідомо беруть на себе валютний ризик, підтримуючи відкриту позицію для отримання прибутку від непрохеджованої валютної позиції. Позиційні спекулянти підтримують відкриті позиції протягом тривалого періоду — до кількох місяців. Скалпери грають на зміні курсів протягом однієї торгової сесії, систематично закриваючи позиції в кінці кожного робочого дня. Арбітражери здійснюють купівлю іноземної валюти на одному валютному ринку з одночасним продажем її на іншому валютному ринку. Вони відкривають протилежні позиції щодо однієї валюти на різні (однакові) строки на одному чи кількох взаємозв'язаних ринках, зменшуючи величину

валютно-курсового ризику. Трейдери купують валюту за дорученням та за рахунок клієнта в торговому залі біржі за комісійну винагороду.

Оскільки строковий валютний ринок є похідним від валютного ринку спот, зазначені фінансові інструменти називають ще похідними інструментами, або деривативами.

Питання до обговорення

1 Розкрити сутність та підходи до визначення валютних ринків. З'ясувати функції валютних ринків.

2 Визначити передумови, що сприяли формуванню та розвитку валютних ринків.

3 Охарактеризувати різновиди валютних ринків залежно від різних критеріїв класифікації.

4 Назвати та охарактеризувати суб'єктів валютного ринку.

5 З яких рівнів складається система світового валютного ринку? Визначити особливості сучасних валютних ринків.

6 Розкрити зміст поняття «валютний курс». Визначити сутність валютного котирування.

7 З'ясувати роль валютного курсу в сучасному світовому господарстві, визначити його функції.

8 На які групи діляться чинники, що впливають на формування валютного курсу? З'ясувати механізм впливу окремих чинників на валютний курс.

9 Розкрити зміст поняття «режим валютного курсу». Визначити підходи до класифікації режимів курсоутворення.

10 Визначити сутність плаваючих та фіксованих валютних курсів, охарактеризувати їх види.

11 Порівняти переваги та недоліки плаваючих та фіксованих валютних курсів.

12 Охарактеризувати різновиди змішаних режимів курсоутворення.

13 З'ясувати сутність паритету купівельної спроможності. Визначити види паритету.

14 Розкрити сутність конверсійних валютних операцій. Визначити види та мету проведення поточних валютних операцій.

15 З'ясувати сутність та визначити види валютної позиції.

16 Визначити сутність та призначення строкових валютних операцій. Охарактеризувати форвардні угоди. З'ясувати поняття премії та дисконту і порядок визначення форвардного курсу.

17 Охарактеризувати ф'ючерсні угоди валютного ринку. Визначити порядок розрахунку ціни ф'ючерсного контракту. З'ясувати відмінності між форвардним та ф'ючерсним ринками.

18 Визначити сутність, види та цілі укладання угод своп.

19 Розкрити зміст опціонних угод на валютному ринку. Навести класифікацію опціонів.

20 З'ясувати сутність та мету проведення спекулятивних валютних операцій. Визначити зміст поняття «валютний арбітраж», охарактеризувати його види.

Практичне завдання 1

З'ясувати, які режими курсоутворення використовувалися в Україні. Оцінити ефективність застосування цих режимів, їх вплив на розвиток окремих секторів національної економіки.

Практичне завдання 2

Німецький банк продає імпортеру 10 тис. дол. США на форвардній основі з поставкою через три місяці при ставках LIBOR по долару 5,5 %, по швейцарському франку – 3,5 %. Курс-спот складає 1,6 франка за долар. Визначити форвардний курс угоди та вартість продажу.

Практичне завдання 3

Розрахувати курсову різницю при купівлі валюти за умов, якщо суб'єкт придбав 10 000 дол. США за курсом угоди 15,25 грн./дол. Курс Нацбанку на день купівлі склав 15,29 грн./дол.

Практичне завдання 4

Тримісячний ф'ючерсний контракт на суму 1000 дол. було відкрито за курсом 15,1 грн/дол. і закрито за курсом 15,5 грн/дол. Розрахувати величину маржі за цією угодою.

Практичне завдання 5

Розрахувати ціну придбання опціону. Визначити дії суб'єкта і розрахувати його потенційний прибуток при купівлі опціону за такими даними. Суб'єкт купує опціон пут на суму 150 тис. дол. США строком на 3 місяці. Курс опціону становить 15,50 грн/дол., а премія – 50 грн з кожної тисячі гривень. У день виконання угоди спот-курс може скласти 15,44 грн/дол. або 15,28 грн/дол.

Практичне завдання 6

Фірма вирішила придбати опціон кол на купівлю євро за гривні. Поточний курс складає 0,2048 євро за гривню. Яка ціна виконання опціону буде вигідною: 0,3850 або 0,2355 євро/грн?

Тести для самоперевірки знань

1 Співвідношення між двома валютами, яке виникає відносно третьої валюти, має назву:

- а) лізинг;
- б) валютний паритет;
- в) крос-курс;
- г) валютний курс.

2 За прямого котирування за одиницю береться:

- а) національна валюта;
- б) іноземна валюта.

3 Здатність валюти вільно обмінюватися на інші валюти означає:

- а) валютний курс;
- б) конвертованість;
- в) паритет.

4 Імпорт будь-якої країни фінансує або «сплачує» її експорт:

- а) так;
- б) ні.

5 Якщо обсяги проданої валюти перевищують зобов'язання за купленою валютою, то валютна позиція комерційного банку вважається:

- а) відкритою;
- б) закритою;
- в) довгою;
- г) короткою.

6 Валютні курси могли коливатися лише в межах «золотих точок» в умовах:

- а) золотого стандарту;
- б) Бреттон-Вудської системи;
- в) Ямайської системи.

7 Яка з наведених нижче операцій створює той чи інший попит? Правильна відповідь:

- а) експорт;
- б) імпорт;
- в) іноземний попит на національну валюту;
- г) внутрішній попит на іноземну валюту.

8 Дефіцит платіжного балансу виникає в разі, коли:

- а) сума поточного балансу та балансу руху капіталу збігаються;
- б) сума поточного балансу та балансу руху капіталу від'ємна;
- в) сума поточного балансу та балансу руху капіталу додатна.

9 Що означає «активний платіжний баланс»:

- а) сальдо балансу за поточними операціями додатне;
- б) приплив капіталу до країни перевищує відплив капіталу з країни;
- в) баланс за поточними операціями і рухом капіталів додатний.

10 Із нижченаведених статей до балансу поточних операцій платіжного балансу входять такі:

- а) товарний експорт;
- б) чистий дохід від інвестицій;
- в) баланс руху капіталу;
- г) товарний імпорт;
- д) офіційні резерви;
- е) чисті перекази;
- є) портфельні інвестиції.

11 З наведених нижче цінностей валютними цінностями є:

- а) вексель нерезидента, виписаний у німецьких марках, який є в розпорядженні українського підприємця;
- б) чек, виписаний у гривнях, що є на руках у резидента;
- в) банкноти США в розпорядженні резидента;
- г) банкноти НБУ в касі українського підприємства;
- д) банкноти НБУ в розпорядженні іноземного туриста, куплені в одному з обмінних пунктів Києва.

12 Валютними можна назвати такі грошові відносини в країні:

- а) будь-які грошові платежі в країні;
- б) відносини між продавцями і покупцями іноземної валюти;
- в) будь-які відносини, які реалізуються з участю валюти (національної та іноземної);
- г) валютні платежі імпортера іноземному експортеру за куплені товари чи послуги;
- д) податкові платежі українських підприємств до державного бюджету;
- е) позички, що надаються комерційними банками клієнтам в іноземній валюті.

13 Чим відрізняється валютний курс від паритету купівельної спроможності відповідних валют? Правильна відповідь:

- а) нічим – це одне і те ж явище;

б) купівельна спроможність валют кількісно вища від курсу валют;

в) валютний курс постійно коливається, а паритет залишається стабільним;

г) паритет є економічною основою, навколо якої коливається валютний курс.

Тема 8. Управління валютними ризиками

Основою управління валютним ризиком є чітке визначення його кількісних характеристик, що дає змогу банкам застосувати селективне управління, тобто страхувати тільки неприйнятний валютний ризик — ризик, імовірність настання якого є дуже високою. Це пов'язано з тим, що на практиці валютний ризик існує за будь-якої валютної операції, але не всі вони ведуть до збитків, тим більше в обсягах, загрозливих для існування банку. Найчастіше за чіткої організації фінансової роботи майбутні збитки можна звести до мінімуму або ж перекрити незначні суми збитків відповідними прибутками.

Основними елементами оцінювання валютного ризику є визначення: виду іноземної валюти, за якою проводяться розрахунки; суми валют; тривалості періоду дії валютного ризику; виду валютних розрахунків.

Вибір валюти для здійснення розрахунків можна розглядати як своєрідний метод страхування ризику. Загальним правилом вибору валюти розрахунків є орієнтація на сильну валюту, тобто таку, купівельна спроможність якої відносно національної валюти підвищується.

Тривалість періоду дії валютного ризику охоплює проміжок часу між датою укладення угоди та датою розрахунку (датою валютування), а тому в числовому виразі ризик буде тим меншим, чим стабільнішу валюту буде вибрано для розрахунків, чим коротшим буде період дії ризику і чим меншою буде сума угоди.

В економічній практиці окремі види валютного ризику дуже часто переплітаються між собою, а тому загальну суму ризику можна визначити лише тоді, коли складається підсумковий баланс усіх ризикових складових.

Управління валютним ризиком передбачає проведення його детального аналізу, оцінювання можливих наслідків та вибір методів страхування. У світовій практиці страхування валютних ризиків називають ще хеджуванням, тобто впровадженням чітко визначених контрзаходів, спрямованих на упередження несприятливої тенденції на фінансовому ринку.

Питання до обговорення

- 1 Сутність та класифікація ризиків ЗЕД.
- 2 Характеристика транспортних, комерційних, політичних, валютних, митних ризиків та ризиків у міжнародних розрахунках.
- 3 Методи страхування ризиків у ЗЕД.
- 4 Способи транспортного страхування та умови страхування вантажів у ЗЕД.

Практичне завдання

Українське підприємство уклало угоду на поставку металовиробів у Німеччину. Контрактна ціна – 100 тис. дол. США. Валюта платежу – євро. На момент укладання угоди 1 євро коштував 1,2 дол. Надати пропозиції щодо мінімізації валютного ризику експортера при зміні валютного курсу долара до євро в момент здійснення платежу.

Тести для самоперевірки знань

- 1 Ризики – це:
  - а) можливі несприятливі події, що можуть відбутися і в результаті яких можуть виникнути збитки, майнові втрати учасників ЗЕД;
  - б) імовірність настання несприятливої події, що може призвести до втрати частини доходів та потребує матеріальних та фінансових коштів, недоотримання доходів або до появи додаткових витрат;
  - в) події, що можуть відбутися при можливих форс-мажорних обставинах та призвести як до матеріальних, так і фінансових втрат доходів та прибутків підприємства;
  - г) немає правильної відповіді.

2 Ризики, зовнішні для підприємства, поділяються на:
а) політичні, юридичні, макроекономічні, маркетингові;
б) політичні, юридичні, комерційні, маркетингові;
в) інноваційні, інформаційні та кон'юнктурні ризики;
г) усі відповіді правильні.

3 Маркетингові ризики містять у собі:
а) інноваційні, інформаційні та кон'юнктурні ризики;
б) інноваційні, інвестиційні, інформаційні та кон'юнктурні ризики;
в) інноваційні, інформаційні, комерційні та кон'юнктурні ризики;
г) немає правильної відповіді.

4 Методи, що спрямовані на зменшення збитків, які викликані різними видами ризиків:
а) страхування, хеджування;
б) аналіз і прогнозування кон'юнктури (попиту, пропозиції, ціни) на зовнішньому ринку, планування і своєчасне розроблення заходів з метою уникнення можливих збитків, викликаних несприятливими кон'юнктурними змінами;
в) застосування різних форм і методів розрахунково-кредитних відносин, що зводять до мінімуму ризик неплатежу за поставлені товари або неотримання товарів після їх сплати;
г) усі відповіді правильні.

5 Умови виникнення ризику:
а) наявність невизначеності;
б) вибір альтернатив;
в) можливість оцінювання ймовірності здійснення результатів;
г) усі відповіді правильні.

6 На рівень ризику впливають чинники:
а) обсяги фінансово-господарської діяльності, професійна підготовка фахівців підприємства;

б) стиль керівництва та кваліфікованість персоналу, загальний концептуальний підхід до діяльності в умовах зміни нормативно-правової системи;

в) розмаїтість видів діяльності підприємства, ступінь комп'ютеризації діяльності, надійність системи внутрішнього контролю, частота зміни керівництва та особисті характеристики керівників, число нестандартних для даної фірми операцій, ділове оточення;

г) усі відповіді правильні.

7 Види ризиків:

а) виробничий;

б) комерційний;

в) фінансовий;

г) усі відповіді правильні.

8 Класифікація ризиків за наслідками:

а) припустимий ризик;

б) критичний ризик;

в) катастрофічний ризик;

г) усі відповіді правильні.

9 Управління ризиками містить у собі такі основні процеси:

а) ідентифікація, аналіз, планування, контроль ризиків;

б) ідентифікація, аналіз, прогноз, планування, контроль ризиків;

в) ідентифікація, передбачення, аналіз, планування контроль ризиків;

г) усі відповіді правильні.

10 Покриття комерційних ризиків здійснюється за допомогою:

а) страхування втрати прибутку внаслідок порушення процесу виробництва, простою, ушкодження чи крадіжки майна, та інших втрат, пов'язаних з основною діяльністю;

б) страхування невиконання договірних зобов'язань з постачання й реалізації продукції;

- в) страхування експортних кредитів (у разі банкрутства імпортера або його тривалої неплатоспроможності);
- г) правильні відповіді а та б.

Тематика рефератів

- 1 Експортно-імпортні операції як форма зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
- 2 Форми зовнішньоекономічної діяльності підприємства.
- 3 Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
- 4 Зовнішньоекономічна політика України.
- 5 Національні економічні інтереси України у формуванні зовнішньоекономічної політики.
- 6 Абсолютні і відносні показники розвитку ЗЕД в Україні на сучасному етапі.
- 7 Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: принципи, цілі, методи.
- 8 Еволюція системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
- 9 Сутність та принципи митного регулювання ЗЕД.
- 10 Митні органи України: завдання, функції, структура.
- 11 Аргументи за і проти митного тарифу.
- 12 Єдиний збір, що стягується у пунктах пропуску через митний кордон.
- 13 Відображення митних платежів у ВМД.
- 14 Особливості оподаткування імпорту послуг.
- 15 Принципи та інструменти валютного регулювання.
- 16 Поняття валютної політики держави та її складові.
- 17 Обмеження щодо перевезення та пересилання валютних цінностей.
- 18 Сутність та форми міжнародних розрахунків.
- 19 Види і засоби платежу.
- 20 Система клірингу.
- 21 Оцінювання надійності та вибір комерційних банків суб'єктами ЗЕД.
- 22 Дослідження потенційних можливостей фірми при виході на зовнішній ринок.

- 23 Критерії вибору форми виходу підприємства на зовнішній ринок.
- 24 Класифікація зовнішньоторговельних цін.
- 25 Складові контрактної ціни.
- 26 Способи фіксації ціни.
- 27 Цінові знижки і надбавки.
- 28 Сутність та види посередницької діяльності.
- 29 Характеристика посередників за обсягом повноважень та за місцем, що вони посідають на зовнішніх ринках.
- 30 Угоди комісії, їх особливості. Угоди чистої комісії. Договір «делькредере». Угоди консигнації, особливості і можливості здійснення.
- 31 Торгові агенти: обов'язки, особливості, регулювання.
- 32 Дистриб'ютори, дилери, їх місце на ринку. Прості агенти, агенти з правом «першої руки», монопольні (ексклюзивні) агенти.
- 33 Сутність та особливості компенсаційних угод.
- 34 Класифікація угод зустрічної торгівлі.
- 35 Співробітництво на комерційній основі, виробнича кооперація, франчайзинг, операції з давальницькою сировиною.
- 36 Умови контракту: обов'язкові та додаткові.
- 37 Зміст і характеристика основних умов контракту.
- 38 Валютні та фінансові умови зовнішньоекономічних контрактів. Валюта ціни і валюта платежу.
- 39 Вплив зовнішньоекономічної діяльності підприємства на його фінансові результати.
- 40 Сутність та класифікація ризиків ЗЕД.
- 41 Характеристика транспортних, комерційних, політичних, валютних, митних ризиків.
- 42 Методи страхування ризиків у ЗЕД.
- 43 Особливості самострахування.
- 44 Способи транспортного страхування та умови страхування вантажів у ЗЕД.
- 45 Сутність та система регулювання міжнародних перевезень.
- 46 Правове регулювання міжнародних перевезень, його види.
- 47 Формування ціни на транспортні послуги.

- 48 Міжнародні транспортні коридори.
- 49 Мета і завдання створення спеціальних економічних зон.
- 50 Класифікація та характеристика видів вільних економічних зон.
- 51 Офшорні компанії. Основні види офшорних компаній.
- 52 Законодавчі обмеження щодо співпраці з офшорами.

Список літератури

Основна

1 Івасів Б.С., Комар В.В. Міжнародні розрахунки та валютні операції: Навч.-метод. посібник для студентів денної та заочно-дистанційної форм навчання. – Тернопіль: ТАНГ, 2011. – 208 с.

2 Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс: навч. посібник / За ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової. – 4 –те вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 288 с.

3 Булатова, О. В. Міжнародні фінанси: Навч. посібник / О. В. Булатова, Т. В. Марена. – Маріуполь: МДУ, 2013. – 504 с.

4 Марена Т.В. Формування валютної політики країн світу в сучасних умовах: Монографія. – Донецьк: Вид-во «Вебер», 2009. – 198 с.

5 Стукало Н. В. Глобальна фінансова криза: можливості та загрози для міжнародного туристичного бізнесу // Вісник ДНУ. Світове господарство і МЕВ. — 2010. - Вип. 2. – С. 89 – 96.

6 Литвин М. В. Вплив глобальної фінансової кризи на функціонування банківської системи України // Науково-технічна інформація: Наук.-практ. інформац. журн. – К.: УкрІНТЕІ, 2010. – № 2 (44). – С. 25 – 29.

7 Литвин М. В. Функціонування банківської системи в умовах глобалізації // Прометей. – Донецьк: ДЕГІ, 2010. – Вип.1 (31). – С. 36 – 39.

8 Литвин М. В. Державне антикризове регулювання банківського сектору: досвід ЄС та України [Текст] / М. В. Литвин, Н. В. Стукало // Вісник НБУ. – К., 2010. – № 7 (173). – С. 20 – 25.

9 Литвин М. В. Концептуальні засади глобалізації як основа формування єдиного банківського простору // Фінансова система України: Зб. наук. праць. – Острозький національний університет: Острозька академія, 2010. – Вип. 15. – С. 308 – 316.

10 Литвин М. В. Сучасні тенденції та характерні особливості світового банківського сектору // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 3, т. 19, № 10/2. – С. 46–54.

11 Стукало Н. В. Розвиток банківської системи України в контексті прийняття рекомендацій Базельського комітету / Н. В. Стукало, М. В. Литвин // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 62 – 73.

12 Литвин М. В. Світовий досвід упровадження міжнародних стандартів банківської діяльності // Вісник Дніпропетр. ун-ту. Серія: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Дніпропетровськ, 2012. – Вип. 4, т. 20, № 10/2. – С. 115 – 123.

13 Міжнародні фінанси: Навч. посібник / І. І. Д'яконова, М. І. Макаренко, Ф. О. Журавка та ін.; За ред. М. І. Макаренка та І. І. Д'яконової. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 548 с.

Додаткова

14 Антонова О. Використання різних форм міжнародних розрахунків при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності // Економіст. – 2005. – № 37. – С. 82 – 85.

15 Бакун О. Лібералізація руху капіталу в країнах із перехідною економікою // Вісник Національного банку України. – 2001. – № 12. – С. 41.

16 Балацкий Е. Факторы формирования валютных курсов: плюрализм моделей, теорий и концепций // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. - № 1. – С. 46 – 58.

17 Батрименко В. В. Світова фінансова криза та ризики експансії транснаціонального банківського капіталу в умовах євроінтеграції // Вісник Донецького національного університету, Серія В: Економіка і право. – 2009. – Т.1. – С. 463 – 469.

18 Бегг Д. Вопросы формирования валютной политики ЕВС / Д. Бегг, Ф. Джовацци // Вопросы экономики. – 1999. - № 1. – С. 33 – 50.

19 Белінська Я. Валютний механізм і принципи його структурування // Економіка України. – 2006. – №5. – С. 19 – 27.

20 Белінська Я. Можливості і наслідки валютно-фінансової лібералізації в Україні // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 1. – С. 28 – 34.

21 Белінська Я. В. Валютний курс та інфляція у трансформаційній економіці: Монографія. – К., 2002. – 183 с.

22 Белінська Я. В. Практичні аспекти управління валютними ризиками // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 11. – С. 17 – 25.

23 Белінська Я. В. Теоретичні засади аналізу валютних ризиків // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – № 10. – С. 33 – 41.

24 Береславська О. Ревальвація гривні: вплив на інфляційні процеси в Україні та рівень доларизації економіки // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 2. – С. 20 – 24.

25 Береславська О. Ревальвація, девальвація чи лібералізація? // Вісник Національного банку України. – 2001. – № 9. – С. 40 – 43.

26 Береславська О. Тенденції на міжнародних ринках та їх вплив на валютний ринок України // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 7. – С. 38 – 41.

27 Береславська О. Чинники курсової нестабільності в Україні // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 2. – С. 8 – 14.

28 Береславська О. І. Валютний курс і зовнішня торгівля: теоретичні та емпіричні аспекти взаємозв'язку // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 66 – 76.

29 Борисов С. М. Мировая экономика и валютная ситуация в 90-х гг. (статистический обзор) // Деньги и кредит. – 1998. – № 5. – С. 69 – 74.

30 Булатова Е. В. Влияние глобализации финансов на развитие международного банковского бизнеса // Глобалізація як джерело конкуренції, конфліктів та можливостей: Зб. наук. матеріалів V Міжнар. конф. молодих вчених (Миколаїв – Очаків): У 2 т. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2003. – Т.1. – С.18 – 23.

31 Булатова Е. В. Организационные основы развития свободных банковских зон // Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право. – Донецьк: ДонНУ. – 2003. – № 1. – С. 34 – 38.

32 Булатова Е. В. Развитие процесса глобализации на примере финансовых ресурсов мировой экономики // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: Сб. науч. тр. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – С.1057 – 1062.

33 Булатова Е. В. Участие международных банков в переливе финансовых ресурсов // Менеджер: Вісник ДДАУ. – 2002. – № 2. – С. 63 – 68.

34 Булатова О. В. Сучасні тенденції міжнародної міграції капіталу // Стратегия качества в промышленности и образовании: V Междунар. конф. (6 – 13 июня 2009 г., Варна, Болгария): материалы в 2-х т. — Днепропетровск; Варна, 2009. – Т. 1. – С. 70 – 72.

35 Буторіна О. Прийдешні зміни в міжнародній валютній системі // Фінансовий ринок України. – 2004. - № 9 (11). – С. 38 – 42.

36 Бутук О. Валютний контроль і конвертованість валют // Банківська справа. – 2005. – № 1. – С. 45 – 53.

37 Валютный рынок и валютное регулирование / Под ред. И. Н. Платоновой. – М.: Изд-во БЕК, 1996. – 475 с.

38 Васильев В. С. Мировой финансовый рынок и «фактор Гринспена» / В. С. Васильев, Е. А. Роговский // США – Канада: экономика, политика, культура. – 2008. – №11. – С. 88 – 102.

Корисні посилання

1 <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт Національного банку України

2 <http://www.bis.org> – офіційний сайт Банку міжнародних розрахунків

3 <http://www.bloomberg.com> – сайт компанії Bloomberg

4 <http://www.clubdeparis.org> – офіційний сайт Паризького клубу

5 <http://www.ebrd.org> – офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку

6 <http://www.ecb.int> – офіційний сайт Європейського центрального банку

7 <http://www.eib.org> – офіційний сайт Європейського інвестиційного банку

8 <http://www.globalpolicy.org> - офіційний сайт Global Policy Forum

9 <http://www.gold.org> – офіційний сайт Всесвітньої Золотої Ради

10 <http://www.iif.com> – сайт Всесвітньої асоціації фінансових інститутів

11 <http://www.imd.org> – офіційний сайт Міжнародного інституту розвитку менеджменту (IMD)

12 <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду

13 <http://www.minfin.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства фінансів України

14 <http://www.reuters.com> – сайт Міжнародного агентства Reuters

15 <http://www.silverinstitute.org> – офіційний сайт Інституту срібла

16 <http://www.ssmc.gov.ua> – офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

17 <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України

18 <http://www.unctad.org> – офіційний сайт ЮНКТАД

19 <http://www.weforum.org> – офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму

20 <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку